

Könyvismertetés

Orvosok és gyógyszerészek a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon kötetében

Medici și farmaciști în Lexiconul Literaturii Maghiare din România

Physicians and pharmacists in the Encyclopaedia of Hungarian Literature from Romania

Hosszantartó küzdelmes munka után napvilágot látott a *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* (RMIL) kétrészes zárókötet. Az orvostudományi szócikkek szakszerkesztője Spielmann József (I., II. kötet) és Péter Mihály (III., IV., V/1., V/2. kötet), az orvostörténeti szócikké (IV. kötet) pedig Péter H. Mária volt. A gyógyszerészeti vonatkozásúaknak, pedig Rácz Gábor (II., III., IV. kötet) és Péter H. Mária (V/1. és V/2. kötet) volt a szakszerkesztője. Harminc év telt el az első és az utolsó kötetek megjelenése között. Nem a mi tisztünk e 30 év problémáinak feltárása, sem a teljes lexikon értékelése, hiszen nem szokványos könyvismertetést szándékozunk írni, csupán az egészségvédelem területének bemutatására szorítkozunk. Ezt viszont fontosnak tartjuk, mert a kezdeti nehézségek tanúi jórészt már kiérdemesültek, többen már el is távoztak, a fiatal korcsoportok tagjai, talán még nem is tudnak erről a jelentős műről. A lexikon megmaradásunkat szolgálja azáltal, hogy az adott időszak szellemi értékeit összegyűjtötte és megmentette a feledésbe merüléstől, ezért méltán számot tarthat az összmagyar értelmiség érdeklődésére.

A RMIL befejező kétrészes kötet a XVI. Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásáron (2010. nov. 10-13) került hivatalosan is bemutatásra. Már az előjáróban le kell szögeznünk, hogy a szóban forgó lexikon eredeti célkitűzésének megfelelően nem csak a szépirodalmi és az irodalomtudományhoz kapcsolódó műfajokat, műveket és szerzőiket öleli fel, hanem amint erre az első négy kötet alcíme is utal a: „*Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés*” is tárgyát képezi. Következésképpen nem életrajzi lexikon, és nem ki kicsoda jellegű munka, hanem a romániai magyarságnak egy sajátos adattára, mely az írásbeliségünknek minden területét személyi és igen értékes összefoglaló illetve gyűjtő címszavak formájában foglalja magába, 1919-től az adott témakört tartalmazó kötet anyagának lezárásáig. Emeli a lexikon értékét az a tény is, hogy 1919 illetve Trianon után, az anyaországtól elszakadt és kisebbségbe került magyar értelmiség szellemi megvalósításait veszi számba. Ez bátor vállalkozás, de „itt és most” célravezető volt.

Az I. kötet (A–F) 1981-ben, a II. (G – Ke) 1991-ben, a III. (Kh – M) 1994-ben, a IV. (N – R) 2002-ben, míg az V/1. (S – Sz) és az V/2. kötet (T – Zs) 2010-ben jelent meg a jelzett betűtartományok szócikkeivel. Terjedelmük összesen

4223 oldal. Az első három kötetet a Kriterion (Bukarest), a többi az Erdélyi Múzeum–Egyesület (Kolozsvár) és a Kriterion (Bukarest – Kolozsvár) közösen adta ki. Az I. és a II. kötet főszerkesztője Balogh Edgár (1906-1996), egyetemi tanár, a Bolyai Tudományegyetem egykori rektora, míg a további köteteké Dávid Gyula (1928-) irodalomtörténész volt. Munkájukat a szerkesztőbizottság, szak- és helyi szerkesztők, valamint számos munkatárs segítette.

A RMIL elkészítésének gondolata Bod Péter (1712-1769) *Magyar Athaenas* c. könyve megjelenésének (1766, valójában 1767) 200. évfordulója kapcsán, 1968-ban vetődött fel. A kezdeményező Balogh Edgár volt. A szervezőmunka, az adatgyűjtés így már 1968-ban megkezdődött, tehát a lexikon elkészülése tulajdonképpen 42 évig tartott. A parancsuralmi rendszer ideológiai elvárásaival, a cenzúra követelményeivel való egyeztetések késleltették mind az első, mind a második kötet megjelenését. Ebbe a kérdésbe Varga Lászlónak Dávid Gyulával készített „*Felélednek a regionalizmusok*” c. interjúja (*Krónika*, Országos Magyar Közéleti Napilap, Kolozsvár, 2010. XII. évf., 2010. szept. 15.) nyújt betekintést.

Ezek után lássuk, hogy orvosi és gyógyszerészeti szempontból mit tartalmaz a lexikon. Az eredeti elgondolás szerint, az a személy kaphatott saját szócikket, aki legalább egy önálló kötetnek szerzője vagy társszerzője és tevékenysége a lexikon által felölelt időszakba beilleszkedik. Az öt kötet 204 ilyen orvos személyi szócikket tartalmazza. Ezek között található például: Csögör Lajos (1904-2003) fogorvos, egyetemi tanár, a Bolyai Tudományegyetem, majd a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet (MOGYI) első rektora; id. Feszt György (1889-1952) a Röntgentani Klinika vezetője, a MOGYI Orvosi Karának dékánja, majd rektora; Haranghy László (1897-1975) patológus, tanszékvezető egyetemi tanár; Haynal Imre (1892-1979) belgyógyász, a Ferenc József Tudományegyetem orvoskari dékánja; Kelemen László (1907-1979) a Fertőző Betegségek Klinikájának vezetője; Környey István (1901-1988) a marosvásárhelyi Idegsebészeti Klinika vezetője; Krompecher István (1905-1983) anatómus, egyetemi tanár; Láng István (1908-1987) belgyógyász, egyetemi tanár; László János (1925-2011) mikrobiológus, egyetemi tanár, a MOGYI rektora; Miskolczy Dezső (1894-1979) ideggyógyász,

egyetemi tanár, a Ferenc József Tudományegyetem utolsó rektora; Obál Ferenc (1916-) az Élettani- és Kórélettani Tanszék vezető tanára; Putnok Gyula (1901-1985) mikrobiológus, tanszékvezető egyetemi tanár; Puskás György (1911-2004) gyermekgyógyász, egyetemi tanár, a MOGYI rektora; Spielmann József (1917-1986) orvostörténész, tanszékvezető egyetemi tanár; Vendég Vince (1903-1974) a Fül-Orr-Gégészeti Klinika vezetője. Azokon kívül, akiknek munkásságát személyi szócikkben ismerteti a lexikon, még 38 olyan orvos neve is szerepel, akiknek bár nem volt önálló kötetük, de írásbeliségük alapján utalás történik arra, hogy melyik összefoglaló szócikkben említik tevékenységüket.

A lexikon öt kötete 17 orvosi vonatkozású gyűjtő és sajtótörténeti szócikket is tartalmaz. Így például: *Clinica et Laboratorium* (1948-1949); Egészségügyi irodalom; *Erdélyi Orvosi Lap* (1920-1925); *Erdélyi Orvostörténeti Arcképek* (1933-1934); *Gyakorló Orvos* (1925); *Magyar Népegészségügyi Szemle* (1933-1942); Népegészségügyi irodalom; Orvosi szakirodalom; *Orvosi Szemle* 1.(1928-1938) és 2.(1955-2008); *Orvosok Lapja* (1920-1940); *Orvostudományi Értesítő* (1991-); *Orvostudományi Szakosztály Értesítője* (1934-1948); *Praxis Medici* (1924-1940); *Pápai Páriz Ferenc emlékezete*. A fentieken kívül még több általános gyűjtő szócikkben vannak orvosok vagy orvosi vonatkozású adatok megemlítve.

A lexikon kötetekben 25 gyógyszerész kapott személyi szócikket. Így például: Bernády György (1864-1938) Marosvásárhely polgármestere, Horváth Tibor (1923-1993) marosvásárhelyi gyógyszerértékesítő, főgyógyász; Nagy Jenő (1891-1980) marosvásárhelyi gyógyszerész, az első romániai magyar nyelvű *Gyógyszerészek című tára és zsebnaptára* (1921) c. kötet szerkesztője és kiadója, Zágony Elemér (1941-) Csíkkarcfalván illetve Csíkszeredában gyógyszerértékesítő, főgyógyász; Orient Gyula (1869-1940) a Kolozsvári Gyógyszerésztörténeti Múzeum alapítója, egyetemi magántanár a kolozsvári I. Ferdinánd Egyetemen. A Marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar tanárai közül például Hankó Zoltán (1910-1976) a Gyógyszertechnológia Tanszék docense; Mártonfi László (1903-1973) a Gyógyszerészeti Kémia Tanszék vezetője; Papp József (1935-1994) a Gyógyszertechnológia Tanszék docense;

Rácz Gábor (1928-) egyetemi tanár, a Farmakognózia Tanszék vezetője, a Gyógyszerészeti Kar dékánja; Rácz-Kotilla Erzsébet (1925-) a Gyógyszerhatástani Tanszék alapító egyetemi tanára; Sípos Emese (1966-) a Gyógyszertechnológia Tanszék docense; Szabó Endre (1927-1997) a Gyógyszerészeti Fizika Tanszék adjunktusa, a székelyföldi ásványvizek radioaktivitásának egyik vizsgálója, kapott egyéni szócikket. Utalás formájában még 19 gyógyszerész van név szerint említve. Sajnos a gyógyszerészeti írásbeliség csak egy összefoglaló szócikkbe van tömörítve: *Gyógyszerészeti szakirodalom* címen. Hasznos lett volna ez esetben is a gyógyszerészeti folyóiratokat külön szócikkben ismertetni.

Bár a lexikonban közölt orvosi és gyógyszerészeti írásbeliség, csupán csak egy kis részét képezi a RMIL teljes anyagának, mégis hasznos áttekintést nyújt az 1919 utáni időszak fenti vonatkozásairól, annak ellenére, hogy az ismertetett anyag sem személyi, sem általános vonatkozásban nem teljes. Például több olyan – ma jelentős – személyiség maradt ki a lexikonból, akiknek nevük kezdőbetűje szerint az első vagy a második kötetbe lett volna a helyük, de amikor az adott kötetek nyomdába kerültek még nem volt önálló könyvük, ma, pedig már van, esetleg több is. Az is gyakori, hogy a lexikonban már szereplő személyeknek a szócikkük lezárása után fontos munkái jelentek meg, vagy szakmai tevékenységükben számottevő események történtek. E problémák nyilván felvetik a „pótkötet” megjelentetésének szükségességét, netán egy teljesen új, napjainkig terjedő adatokat is tartalmazó lexikon kiadását. E lehetőségek megvalósításának kérdése még eldöntésre vár.

A RMIL minden fogyatékosága ellenére jelentős megvalósításnak tekinthető. Nélküle a mai, de különösképpen az elkövetkező, erdélyi valamint az egyetemes magyarság értelmisége, szellemi javaink ismeretében sokkal szegényebb lenne. Ezért úgy véljük, hogy tiszteletteljes elismeréssel tartozunk Balogh Edgár és Dávid Gyula főszerkesztőknek, a szerkesztőbizottságnak, a szakszerkesztőknek és minden munkatársnak.

Dr. Péter Mihály, Dr. Péter H. Mária